

МАКЕДОНСКИ ФОЛКЛОР

Година XXXVIII, Број 71
Скопје, 2016

СПИСАНИЕ НА ИНСТИТУТОТ ЗА ФОЛКЛОР
„Марко Цепенков“ - Скопје

МАКЕДОНСКИ ФОЛКЛОР

Списание на Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје

Редакција

КАТЕРИНА ПЕТРОВСКА-КУЗМАНОВА, главен и одговорен уредник

ЗОРАНЧО МАЛИНОВ

ЕРМИС ЛАФАЗАНОВСКИ

РОДНА ВЕЛИЧКОВСКА

ЈАСМИНКА РИСТОВСКА-ПИЛИЧКОВА

АКТАН АГО

КРИСТИНА ДИМОВСКА, секретар

Меѓународна редакција

ГАБРИЕЛА ШУБЕРТ (Германија)

ДИМИТРИЈЕ О. ГОЛЕМОВИЌ (Србија)

ОЛГА ПАШИНА (Русија)

ЈОАНА РЕНКАС (Полска)

РЕНАТА ЈАМБРЕШИЌ-КИРИН (Хрватска)

АРМАНДА КОДРА-ХИСА (Албанија)

АДЕМ КОЧ (Турција)

Адреса на Редакцијата

Институт за фолклор „Марко Цепенков“

Рузвелтова бр. 3, П. фах 319, 1000, Скопје, Република Македонија

Тел.: + 389 02 308 01 76; Факс: + 389 02 308 01 77

Електронска адреса: ifmarkocепенov@mt.net.mk

MACEDONIAN FOLKLORE

Journal of the Institute of Folklore "Marko Cepenkov" - Skopje

Editorial Board

KATERINA PETROVSKA – KUZMANOVA, Editor

ZORANČO MALINOV

ERMIS LAFAZANOVSKI

RODNA VELIČKOVSKA

JASMINKA RISTOVSKA – PILIČKOVA

AKTAN AGO

KRISTINA DIMOVSKA, Secretary

International Board

GABRIELLA SCHUBERT (Germany)

DIMITRIJE O. GOLEMOVIC (Serbia)

OLGA PASHINA (Russia)

JOANA REKAS (Poland)

RENATA JAMBREŠIĆ-KIRIN (Croatia)

ARMANDA KODRA-HYSA (Albania)

ADEM KOÇ (Turkey)

Address of the Editorial Board

Institute of Folklore "Marko Cepenkov"

Ruzveltova 3, PO Box 319, 1000, Skopje, Republic of Macedonia

Tel. + 389 02 308 01 76, Fax + 389 02 308 01 77

Email: ifmarkocепенov@mt.net.mk

**ИНСТИТУТ ЗА ФОЛКЛОР “МАРКО ЦЕПЕНКОВ”
INSTITUTE OF FOLKLORE “MARKO CERENKOV”**

МАКЕДОНСКИ ФОЛКЛОР

MACEDONIAN FOLKLORE

**ГОДИНА / YEAR XXXVIII
БРОЈ / VOLUME 71
СКОПЈЕ / SKOPJE 2016**

ТЕОРИЈА И ЕМПИРИЈА:
ИНСТИТУЦИОНАЛИЗИРАНАТА ФОЛКЛОРИСТИКА И
ЕТНОЛОГИЈА

ВО МАКЕДОНИЈА И НА БАЛКАНОТ

Горанчо Ангелов

БАЛКАНСКАТА ЕТНООРГАНОЛОГИЈА И НЕЈЗИНИОТ ПРИДОНЕС ВО ИСТРАЖУВАЊЕТО НА МУЗИЧКИОТ ИНСТРУМЕНТ ЗУРЛА

Апстракт: Нашиот продлабочен интерес за истражување на традиционалните музички инструменти во Македонија наметнува перманентно проучување на претходните етноорганолошки истражувања спроведени од домашни и од странски фолклористи, кои се вршени на територијата на денешна Република Македонија. Трудите објавени во минатото во поголемите научно-образовни и културни центри (Белград, Загреб, Софија и др.) се од непроценливо значење за секој млад истражувач бидејќи сведочат за состојбите во време кога музичкиот фолклор имал огромна улога во севкупниот живот на населението. По формирањето на македонската држава во 1945 год., а подоцна и со формирањето на Институтот за фолклор, во Македонија се создаваат реални услови за теренски истражувања поврзани со инструменталната музичка традиција, архивирање и обработување на здобиениот материјал и негово објавување. Во нашиот труд ќе опфатиме одредени публикации од домашни и странски етноорганолози, кои се темелат на теренските истражувања спроведени во различен временски период во Македонија и во еден поширок географски простор околу неа. Преку овие истражувања се стекнуваме со значајни информации поврзани со зурлациската традиција во Р. Македонија и во соседните региони.

Клучни зборови: музички инструмент, зурла, свирачи, изработка, истражувања.

Музичките инструменти, како средство преку кое се изразувале некои состојби кај човекот, имаат значајна улога во градењето на колективната музичка свест на одредено поднебје, а самиот процес на: создавање, зачувување и пренесување, бил спонтан без некои воспоставени правила.

Музичките инструменти во рацете на инструменталистот ја имале својата практична, музичка функција и биле присутни во различни моменти од човековото живеење. Тие имале влијание во формирањето на личноста на инструменталистот, кој, пак, влијаел на формирањето на музичкиот вкус во потесното и во пошироко опкружување. Бројни настани од минатото се зачувани токму преку песните, кои се пренесувале од колено на колено, а кои често биле придружувани на некој музички инструмент. Во моменти кога луѓето биле радосни или тажни, кога имало војни и страдања, кога имало порази и триумфи, музичките инструменти со својата звучна боја и преку отсвирените мелодии давале асоцијација на некој од споменативе настани. Во поглед на употребуваните музички инструменти располагаме со одредени извори, кои ни укажуваат кои инструменти биле употребувани. Некои од нив се задржале и се во употреба и денес, а некои постепено исчезнале. Оние што опстанале, претежно се во својата автентична форма како во минатото. Многу често, имало обиди за нивно видоизменување или за музичко надградување, но

музичките инструменти ги задржале своите ерголошки карактеристики. Можеби овие промени претставувале процес, кој траел еден подолг временски период, но извесно е дека тоа се случувало, а се случува и денес. Наше мислење е дека музичките инструменти еволуирале заедно со човекот и имале значајна улога во формирањето и во градењето на музичката традиција на секој народ.¹

Истражувањата во минатото како основа за истражувањата денес

„Дури и да се применат сите расположливи извори и методи на проучување, сепак многу ретко можат да се добијат потребните информации за староста на некој инструмент“ (Gojković, 1989, 26). Андријана Гојковиќ ни укажува на тоа колку е тешко да се најде одговорот за староста на некој музички инструмент, прашање, кое мошне често си го поставуваат истражувачите на народните музички инструменти.

Истражувањата поврзани со музичките инструменти, извршени во различни временски периоди, ни овозможуваат да го проследиме егзистирањето на некој музички инструмент во одреден временски период и регион. Секое истражување, во кое, на било кој начин се споменуваат музичките инструменти, за нас е од фундаментално значење, бидејќи може да ни даде информации преку кои ќе се запознаеме со: техничко-тонските карактеристики, музичката и употребната функција, изработката и ерголошките карактеристики на инструментот.² При користењето на постарите материјали имаме можност да дознаеме: каде, кога и какви истражувања претходно се вршени за одредени музички инструменти, кој истражувал, во кој период е истражувано, колку бил стручен во произнесувањето на собраниот материјал и какви насоки произнесува за следните истражувачи. Преку анализа на истражувањата кои севршени во минатото, имаме можност да осознаеме некои методи на прибирање и обработување на теренскиот материјал и колку истражувачот бил темелен во прибирањето на информациите, дали при обработувањето на здобиениот

¹ Зборувајќи за промените, мислиме на промени што се случувале како резултат на човековиот музичко-интелектуален развој, кој не бил фиксиран, туку променлив и прилагодлив на одредени влијанија од кои и самиот човек не бил изземен. Промените и прогресијата не ја опфаќаат само физичката конструкција на инструментот, туку и звучните надградувања во поглед на тонскиот опсег и на искористеноста на музичките можности на инструментот.

² Многу често имаме истражувања на кои музичките инструменти не им се приоритени, туку опфаќаат други сегменти од народното творештво. Кај некои извори музичката и музичките инструменти се споменуваат во некој друг контекст, како дел од практикување на одредени обреди и ритуали. Овие, условно наречени, површни информации, без разлика во кој контекст се споменуваат, музичките инструменти за секој истражувач имаат значајна научна тежина, бидејќи многу често даваат опис на инструментите од кој можеме да дознаеме: за каков инструмент станува збор, кој свири, во кои пригоди свири, дали само се свири или се пее во придружба на инструментот, дали инструменталистот придружува некој или пее сам итн.

материјал произнесува продлабочени или површински информации и дали бил објективен или субјективен при нивното објавување.³ Преку претходните истражувања имаме можност да ги запознаеме условите во кои е истражувано, колкав регион е опфатен, да дознаеме дали некој инструмент е донесен од некоја друга култура или е присутен од поодамна, дали музичките инструменти ги употребувале подалечните предци на опфатените информатори и од кои ги наследиле.⁴ Во поглед на истражуваниот простор, од денешен аспект можеме да согледаме дали, истражуваните региони во минатото, ѝ припаѓале на една држава – географски дефинирана или не ѝ припаѓале, дали е истражувано кај една декларирана нација или не е истражувано и дали овие региони денес се наоѓаат во рамките на една држава.

Значаен фактор што треба да го земеме предвид при нашите истражувања е географската близина или оддалеченост во која се среќаваат слични или исти инструменти. Нагласуваме дека музичките инструменти не биле подеднакво прифатени во секоја средина и од секоја етничка заедница. За ова придонеле повеќе фактори, кои, исто така, се предмет на нашите истражувања. Во поглед на прифатеноста, некои инструменти повеќе биле прифатени во градските, а помалку во селските средини и обратно. Васил Хаџиманов и Живко Фирфов, зборувајќи за инструментите и за инструменталната народна музика на Македонија, велат дека дудукот, шупелката, кавалот, гајдите и ќеменето се инструменти, кои непосредно му припаѓаат на селото, додека тамбурата, зурлите и тапаните им припаѓаат како на градот, така и на селото (Хаџиманов-Фирфов, 1999, 279). Како и да е, музичките инструменти биле дел од животот на човекот без разлика во која средина се наоѓал. Во продолжение ќе наведеме некои извори поврзани со музичкиот инструмент зурла, кои сведочат за присуството на зурлата на еден поголем географски простор од балканските земји.

Некои истражувања поврзани со зурлата во Македонија и во соседните региони

„За проучувањето на инструментите и за инструменталната музичка традиција во Македонија не постои обемен документиран материјал што би послужил за детални научни анализи, согледување и компарации. Македонија со специфичната географска положба, како и со културно-историските и економските предуслови, била погодна за на нејзината почва да се

³ Во поглед на објективноста и субјективноста во произнесувањето на здобиените информации и во денешно време сме сведоци на намерно присвојување на туѓи традиции со одредени цели, поради што во понатамошното излагање ќе се потрудиме непристрасно да ги посочиме само реалните и позитивни придобивки од публикации објавени во различен временски период.

⁴ Имајќи предвид дека многу често се вршени истражувања со цел да се негира употребата на некој музички инструмент од народ што бил под туѓа управа, мораме да бидеме претпазливи со нивното цитирање во одредени контексти за да преовлада научната етика и непристрасност.

инфилтрираат разни влијанија и култури. Сите овие превирања влијаеле и се одразиле и врз музичкото минато на нашиот народ, кои делумно ги прифаќал или ги отфрлал“ (Џимревски, 1976, 151). Претходниот цитат од истакнатиот македонски етноорганолог д-р Боривоје Џимревски, напишан пред четириесетина години, ја потврдува и нашата констатација, за недоволните информации од минатото поврзани со инструменталната музичката традиција. Досега објавените трудови би биле појдовна точка за денешните истражувања, истражувања, кои, понатаму, во некое идно време, ќе имаат статус на „претходни истражувања“.

Зурлата е музички инструмент, кој важи за носител на источната музичка култура. Зурлата, слична или иста, покрај во Македонија, се среќава и во соседните земји, како што се: Бугарија, Србија, Косово и Грција. Голем дел од истражувањата вршени на територијата на балканските земји укажуваат на употребата на зурлата во еден подолг временски период. Кон овие истражувања ги додаваме и нашите лични теренски истражувања за зурлата во Македонија преку кои го согледуваме континуитетот на употребата, од кого се користела некогаш и се користи денес, и колкав е бројот на зурлаците.

Со својот звучен тембар зурлата успеала да се наметне и да биде рамноправен двигател на инструменталната музичка традиција кај повеќе балкански народи. Тоа се должи и на способноста на самите инструменталисти, кои нашле начин со својата музика да продрат до секого. Тоа го постигнувале со тоа што нивниот репертоар го прилагодувале на средината и на музичкиот вкус на населението на кое свиреле. Во сите истражувања, како инструменталисти на зурла најчесто се споменуваат Роми (цигани), кои се населени во повеќе земји на Балканот и пошироко. Истата состојба е и со зурлаците во Македонија, кои претежно се Роми. Овој инструмент повеќе или помалку е прифатен кај народи со различна традиција и етничка припадност, а е инструмент, кој сè уште егзистира во една бројка, која говори за неговата улога во животот на луѓето и во денешно време. Имајќи предвид дека зурлата се среќава во држави со дефинирани граници, се прашуваме, колкава е веројатноста овој инструмент да е автохтон или е донесен и прифатен од други култури. Кај научната јавност овие дилеми побудувале интерес уште одамна, особено околу прашањето дали слични или исти инструменти се користеле на помал или на поголем географски простор и како нивната музика се одразила во градењето на локалната вокална и инструментална музичка традиција.⁵

⁵ Она што предизвикува интерес кај секој етноорганолог е прашањето околу автохтноста на инструментот и кои критериуми и параметри би се земале предвид при евентуалното докажување на автохтноста. Ова прашање е можеби едно од покомплексните. Да се докаже кога и каде се појавил некој музички инструмент ако се користи тој на поголем географски простор, се потребни сложени, продлабочени и непристрасни истражувања, преку анализа на што поголем број извори, кои, на некој начин, говорат за одреден музички инструмент. Не смее да се занемари и прашањето дали инструментот ја задржал својата првобитна форма или претрпел одредени

Од објавените трудови и преку информациите стекнати на терен (нашите информатори зурлации во нивната меморија опфаќаат временски период од околу 100 год.) можеме да констатираме дека зурлата има своја улога во градењето на музичката инструментална традиција во Македонија и во некои соседни земји.⁶ За музичкиот инструмент зурла, во Македонија среќаваме извори кои ни даваат некои конкретни информации за временски период од околу еден век наназад и тие можат да ни послужат при примената на компаративните методи. Од материјалите, кои имавме можност да ги разгледаме, ќе посочиме некои странски истражувачи, кои, во своите публикации, даваат солидни податоци поврзани со зурлата, со акцент на македонските истражувачи.

Истражувачите од постарите генерации, кои објавуваат значајни трудови се: Курт Сакс, кој го објавува трудот „Real-Lexicon der Musicinstrumente“ (Лексикон на музички инструменти), потоа хрватскиот етномузиколог Божидар Широла, кој ги објавува трудовите: „Зурле и сопиле“ и „Свираљке са ударним језиком“ (Saks, 1913; Širola, 1933; 1937). За зурла пишуваат и српските етномузиколози Драгослав Девиќ, Андријана Гојковиќ и Роксанда Пејовиќ (Девиќ, 1977, 1981; Gojković, 1982, 1985, 1989, 1994; Pejović, 1983). Чешкиот фолклорист Лудвиг Куба во Македонија престојува во 1925 и во 1927 год. Посетувајќи ги градовите: Охрид, Битола, Прилеп, Велес, Скопје и Штип забележува дека во секое село, од посочените градови, со словенско население среќавал свирачи на гајди и дека секое село во Македонија има свој гајдација. Тамбуриите превладувале таму каде што има повеќе Арнаути и Цигани. Дудукот и шупелката се распространети меѓу македонското население, а зурлите и тапаните само кај циганското население (Маркл, 1966). Српскиот етнолог Јеремие М. Павловиќ го пишува трудот „Малешевци“ во кој опфаќа повеќе сегменти од животот на населението во малешевскиот регион опфаќајќи ги и музичките инструменти, каде што прави поделба на сиромашки (гајда и кавал), богаташки (зурла и тапан) и чаршиски (тамбура, хармоника, кларинет и виолина) (Павловиќ, 1929). Сестрите Љубица и Даница Јанковиќ, истражувајќи ја игроорната традиција во Западна Македонија, забележуваат дека во мијачката област инструменталната музика се изведувала на локални инструменти, зурли и тапани со кои се придружувале и ората (Јанковиќ, 1948, 26). Јуриј Арбатски во својата дисертација поврзана со свирењето на тапан ја опфаќа зурлата како инструмент, кој настапува во придружба на уште една зурла и на еден или два тапани (Арбатски, 1999, 297). Во соседна Бугарија за зурлата пишуваат: Илија Манолов, Иван Качулев, Николај Кауфман, Димитрина Кауфман, Лозенка Пејчева и Венцислав Димов, Вергилий Атанасов (кој прави систематизација на бигарските народни музички инструменти и др.) (Манолов, 1974; Качулев,

промени по кои се разликува од „на него сличните“, кои се среќаваат во некој друг регион.

⁶ Временскиот период од 100 години не треба да биде сфатен фиксно, бидејќи постарите информатори на 60-70-годишна возраст не навраќаат во времето на нивните дедовци, што значи опфаќаат временски период подолг и од 100 години.

1962, 1967; Кауфман, 1965; Кауфман, 2000; Пейчева, 1993; Пейчева–Димов, 2002; Атансов, 1977). Пообремен труд за зурлациската традиција во Бугарија објавуваат бугарските етномузиколози Лозенка Пејчева и Венцислав Димов. Димитрина Кауфман, барајќи докази за карактеристиката на циганите како медиатори во балканската градска инструментална култура забележува дека „зурлација е синоним на циган“ подкрепувајќи го тврдењето со примери за зурлацството во областа Македонија (Кауфман, 2000:67).

Истражувања поврзани со народните музички инструменти, меѓу кои и зурлата во Македонија, прават македонските фолклористи, како што е Марко Цепенков, којшто ги опишува народните инструменти што се употребувале од страна на македонскиот народ. Покрај опишувањето, дава термилошки податоци и изработува и скици на секој инструмент меѓу кои и за зурлата (Цепенков, 1980). Живко Фирфов и Васил Хаџиманов ја пишуваат публикацијата „Народни инструменти и инструментална народна музика на Македонија“ (Фирфови Хаџиманов, 1999). Вера Кличкова ги објавува трудовите „Народни музички инструменти у Македонији“, „Зурлациско-гајдациски занат у Прилепу“ и „Свадбените обичаи од селото Галичник – Дебарско“ (Кличкова, 1958; 1960; 1964). Музикологот д-р Сотир Голабовски објавува два труда: „Потеклото на зурлата“ и „За имитацијата на зурлата во ракописот Ивирон 986“.

Во првиот труд Голабовски опфаќа информации поврзани со потеклото на зурлата, каде што користи претходни истражувања и лични истражувања, додека во вториот труд ја анализира мелодијата „Сурла“, каде што прави осврт на мотивот за создавањето на ова дело и анализа на метроритмичката конструкција на мелодијата согледувајќи го третманот на оваа фамилија инструменти во претхристијанскиот и во христијанскиот период, барајќи ги евентуалните врски меѓу инструменталната световна и вокална црковна музика (Голабовски, 1974; 1986).

Трудовите се поврзани со народните музички инструменти во Македонија објавува д-р Александар Линин. Во трудот „Зурлите во Македонија“, тој ни дава конкретни објаснувања за: потеклото, составните делови, терминологијата и употребата на зурлата (Линин, 1968; 1970; 1978; 1986; 1999). Истражувањата на д-р Боривоје Џимревски резултираат со повеќе објавени трудови во кои е опфатена и зурлата. Во неколку одделни публикации пишува дека зурлата е неизоставен дел од свадбените обреди, наведува ликовни извори поврзани со музичките инструменти меѓу кои и зурлата, констатира дека тамбуриците во Малешевијата немаат многувековна традиција, како што е тоа случај со другите музички инструменти – гајдите, зурлите и тапаните, ја напоменува важноста на зурлата и нејзината улога за време на одржувањето на пеливанските игри, приложувајќи и неколку мелограми од мелодии, кои се свират во текот на одржувањето на самите борбиитн. Џимревски зборува и за застапеноста на ориенталните тонски низи во музиката на зурлациските состави (Џимревски, 1972; 1976; 1978; 1984; 1988; 2000; 2001; 2005).

Етномузикологот Михаило Димовски, истражувајќи ја игроорната традиција во повеќе региони, во неколку наврати, покрај гајдата како музичка

придружба, ја споменува и зурлата и зурлациско-тапанарските состави за придружба на дел од ората, коишто ги среќава на терен (Димовски, 1973; 1974; 1976). Истражувајќи ја духовната и материјалната култура на Ромите, етномузикологот д-р Родна Величковска опфаќа некои обележја поврзани со музиката и со музичките инструменти кај Ромите (Величковска, 2002).

Претходно споменатите истражувања, без разлика дали биле насочени конкретно кон зурлата или зурлата е спомената во некој друг контекст, даваат голем придонес за понатамошните истражувања поврзани со овој музички инструмент, во Македонија и пошироко.⁷ Од денешен аспект овие истражувања ни овозможуваат да согледаме и некои состојби во минатото, кои се однесуваат на употребата и на органолошките карактеристики на зурлата.

Заклучок

Во овој труд опфативме наши размислувања за развојот на науката, која се занимава со истражувања поврзани со музичките инструменти, потенцирајќи го значењето на балканските фолклористи, етномузиколози и етноорганолози, кои истражувале во изминатиот период. Конкретниот интерес ни беше насочен кон музичкиот инструмент зурла и истражувања поврзани со него на територијата на балканските земји. Овие истражувања ни говорат за употребата на еден музички инструмент, кој опстоил со векови на еден поширок географски простор на чија територија се наоѓа денешна Република Македонија и во земјите од нејзиното опкружување. Опфатените студии ни овозможуваат да дојдеме до сознанија за зурлата во еден временски период во дијапазон од повеќе стотици години наназад, што претставува стабилна основа при донесувањето на одредени научни заклучоци. Преку публикациите, објавени во различни временски периоди, ни се овозможува да ги проследиме состојбите со зурлата и со нејзината употреба во различни политичко-социјални услови, кои се одразувале во: развојот, негувањето и зачувувањето на музичката традиција. Сумирајќи ги истражувањата поврзани со зурлата, вршени во различни временски периоди, можеме да изградиме наш заклучок, кој е поткрепен со факти, а кој може да се анализира во некое блиско или далечно идно време. Не смееме да заборавиме дека и нашите истражувања вршени во овој период, во иднина ќе бидат предмет на анализа од поновите генерации истражувачи и тие ќе бидат можеби основа за согледување на состојбите со музичките инструменти. Имајќи ги предвид условите во кои истражувале тие и технолошкиот развој во минатото, можеме само да претпоставуваме на какви тешкотии наидуваале при собирањето и при обработувањето на теренските материјали. Како и да е, нашата благодарност кон сите оние што некогаш истражувале можеме да ја изразиме само преку

⁷ Убедени сме дека постојат повеќе објавени трудови од балкански и од светски истражувачи поврзани со зурлата и секое понатамошно продлабочено истражување може да открива извори, кои можат да придонесат во расветлувањето на некои аспекти, поврзани со музичкиот инструмент зурла во Македонија и пошироко од неа.

нагласувањето на нивните достигнувања и резултати и преку продолжување на нивната работа.

Литература

Кирилични изданија:

- АРБАТСКИ, Ј. 1999. Свирењето на тапан во Македонија. Скопје: Музика, год. 3, бр.5, 1-31, (редакција Марко Коловски).
- АТАНАСОВ, В. 1977. Систематика на българските народни музикални инструменти. София: Издателство на Българската академия на науките.
- ВЕЛИЧКОВСКА, Р. 2002. Духовната и материјалната култура на Ромите. мај, 1998. Скопје: Зборник од првиот меѓународен научен симпозиум, 99-106.
- ГОЛАБОВСКИ, С. 1986. За имитацијата на зурлата во ракописот „Ивирон“ 986. Скопје: Македонски фолклор, 19/37: 197-200.
- ГОЛАБОВСКИ, С. 1974. Потекло на зурлата. Скопје, Македонски фолклор, 7/13: 35-37.
- ДЕВИЌ, Д. 1983. Оријентална или балканска лествица у народним песмама Србије и Македонија. Скопје: Македонски фолклор, 16/32: 121-127.
- ДИМОВСКИ, М. 1971. Орската народна традиција на Македоците од с. Ајватово (Солунско) и нејзините карактеристики. Скопје: Македонски фолклор, 4/7-8: 295-309.
- ДИМОВСКИ, М. 1974. Русалиските обичајни игри во селото Секирник (Струмичко) и нивните карактеристики. Скопје: Македонски фолклор, 7/13: 165-182.
- ДИМОВСКИ, М. 1974. Орската традиција во село Ињево (Радовишко). Скопје: Институтот за фолклор, кн. 4.
- ДИМОВСКИ, М. 1976. Метро-ритмичките структури на ората во Македонија. Скопје: Македонски фолклор, 9/18: 79-90.
- ЈАНКОВИЌ, Љ. И Д. 1948. Народне игри, Београд: књ. IV .
- КАУФМАН, Н. 1965. Народната музика в Пиринскиа край. В: Известия на института за музика, кн. XI. Софија, Издателство на БАН, 149-219.
- КАУФМАН, Д. 2000. „Циганите като медиатори в Балканската градска инструментална култура“, Интербалкански музикално-културни взаимодействия, Софија, Музика Viva, 66-73.
- КАЧУЛЕВ, И. 1962. Народните инструменти и инструменталната музика на българите мохамедини в Родопите, В: Известия на института за музика, Софија, кн. VIII. Издателство на БАН, 197-234.
- КАЧУЛЕВ, И. 1965. „Български духови двугласни народни музикални инструменти“, В: Известия на института за музика, Софија, кн. XI. Издателство на БАН, 23-78.
- КАЧУЛЕВ, И. 1967. „Зурна“, В: Енциклопедия на българската музикална култура. Венелин Кръстев, отг. Ред., Софија, Издателство БАН, 251-252.
- КЛИЧКОВА, В. 1960. Народни музички инструменти у Македонији. Београд: Рад V Конгреса СФЈ у Зајечару и Неготину, 1958.

- КЛИЧКОВА, В. 1960. Божиќни обичаи во Скопска Котлина. Скопје: Гласник на Етнолошкиот музеј, 233.
- КЛИЧКОВА, В. 1964. Зурлациско-гајдациски занат у Прилепу. Народно стваралаштво, Београд, св.11.
- КЛИЧКОВА, В. 1965. Свадбените обичаи од селото Галичник-дебарско. Скопје: Гласник на Етнолошкиот музеј, бр.2.
- ЛИНИН, А. 1986. Историскиот развој на народните музички инструменти на македонските Словени. Скопје: Македонска музика, кн. VI.
- ЛИНИН, А. 1970. Инструменталните состави во Македонската народна музика. Скопје: Македонски фолклор, 3/ 5-6.
- ЛИНИН, А. 1978. Македонски инструментални орски народни мелодии, Скопје: Македонска книга, Институт за фолклор „Марко Цепенков“, кн. 3.
- ЛИНИН, А. 1986. Народните музички инструменти во Македонија. Скопје: Македонска книга.
- ЛИНИН, А. 1999. Зурлите во Македонија. Скопје: Музиката на почвата на Македонија, МАНУ, 301-304.
- МАНОЛОВ, И. 1974. Зурны, зурнская музика у некоторых балканских народов и реликтные формы в ней (Зурлите, музиката со зурли кај некои Балкански народи и реликтните форми во неа). Скопје: Македонски фолклор, 7/13:39-45.
- Маркл, Ј. 1966. Лудвиг Куба у Македонији. Дојран: Конгрес фолклориста Југославије.
- ПАВЛОВИЋ, М. Ј. 1929. Београд: Малешево и Малешевци.
- ПЕЈЧЕВА, Л.-ДИМОВ, В. 2002. Зурнаджийската традиција в Југозападна Бугарија. Софија: Бугарско музикознание-иследвания.
- ПЕЈЧЕВА, Л. 1993. „Набљудания върху зурнажийската традиција в Југозападна Бугарија“, Софија, Бугарски фолклор, 19/2, 48-58.
- ФИРФОВ, Ж. - ХАЏИМАНОВ, В. 1999. Народни инструменти и инструментална народна музика на Македонија. Скопје: Музиката на почвата на Македонија, МАНУ, кн. 7, дел I-II, 279-280.
- ЦЕПЕНКОВ, М.1980. Материјали и литературни творби, Скопје: „Македонска книга“, Институт за Фолклор, стр. 147-157.
- ЦИМРЕВСКИ, Б. 1972. Свадбените обреди и песни од с. Брезно (Тетовско). Скопје: Македонски фолклор, 5/9-10: 191-193.
- ЦИМРЕВСКИ, Б. 1976. Претставите на музичките инструменти на фреските и дрворезите во Македонија. – „Македонски фолклор“, IX/17, Скопје, стр. 151-165.
- ЦИМРЕВСКИ, Б. 1978. Музичките инструменти во патеписната литература од времето на турскиот период на Балканот и нивните траги денеска. Скопје: Македонски фолклор, 11/21-22: 301-319.
- ЦИМРЕВСКИ, Б. 1988. Инструменталната народна музика во Титоввелешко. Скопје: Македонски фолклор, 21/42: 139-157.
- ЦИМРЕВСКИ, Б. 2000. Сличности и разлики меѓу питијскиот номос и пеливанството во Македонија-некои етномузиколошки и етнолошки аспекти. Скопје: Македонски фолклор, 28/55: 39-55.

ЦИМРЕВСКИ, Б. 2001. Канење на умрените во Галичката свадба. Скопје: *Македонски фолклор*, Списание на Институтот за фолклор „Марко Цепенков“, бр.56-57.

ЦИМРЕВСКИ, Б. 2005. *Градска инструментална музичка традиција во Македонија*. Скопје: Институт за фолклор „Марко Цепенков“, Орска и инструментална народна традиција, кн. 7.

Латинични изданија:

DEVIĆ, D.1974. Muzički instrumenti na srednovekovnim freskama Srbije i Makedonije, *Zvuk*, br.3 Sarajevo.

DEVIĆ, D. 1977. *Etnomuzikologija III deo (instrumenti)*, skripta, Beograd: Fakultet umetnosti u Beogradu.

GOJKOVIĆ, A. 1985, Muzika jugoslovenskih Roma, *Narodno stvaralaštvo, Folklor*, god. XXIV, sv. 1-4, Beograd.

GOJKOVIĆ, A.1989, *Narodni muzički instrumenti*, Vuk Karadžić, Beograd.

GOJKOVIĆ, A. 1994, *Muzički instrumenti – Mitovi i legende, simbolika i funkcija*, Beograd.

GOJKOVIĆ, A. 1982, Terminološke sličnosti muzičkih instrumenata. *Zvuk*, br. 2, Sarajevo.

PEJOVIĆ, R.1983. Pretstave muzičkih instrumenata na umjetničkim spomenicima srednovjekovne Bugarske. *Zvuk*, br.2, Sarajevo.

SACHS, K.1913. *Real-Lexicon der Musicinstrumente* Belin.

ŠIROLA, B.1932. *Sopile i zurle*. Narodna starina, knjiga XII, sv. 30 Zagreb.

ŠIROLA, B.1937. *Sviraljke s udarnim jezičkom*. Dijela JAZU, knjiga XXXII Zagreb.

Gorančo Angelov

BALKAN ETHNOORGANOLOGY AND ITS CONTRIBUTION TO THE RESEARCH OF THE MUSICAL INSTRUMENT ZURLA

Summary

This paper contains an overview of researches related to musical instruments in the Balkans with special accent being given to the instrument zurla. The works that are in the focus of the author's interest are based on field research undertaken in various time periods in Macedonia and a larger geographic area around it. The works and researches contained in the text give us important information about the zurla traditions in the Republic of Macedonia and neighboring regions.

СОДРЖИНА

Ермис Лафазановски ЗА КАТАЛОГИЗАЦИЈАТА НА МАКЕДОНСКИТЕ НАРОДНИ ПРИКАЗНИ ОД ИНСТИТУТОТ ЗА ФОЛКЛОР	5
Вера Стојчевска-Антиќ ПРИДОНЕСОТ НА ПРОФЕСОРОТ КИРИЛ ПЕНУШЛИСКИ ВО МАКЕДОНСКОТО НАРОДНО ТВОРЕШТВО	13
Боне Величковски ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЈАТА И ПРЕДИЗВИЦИТЕ СО КОИ СЕ СООЧУВА ИНСТИТУТОТ ЗА ФОЛКЛОР ВО ЕРАТА НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈА	19
Alexander Gura THE TYPOLOGY OF SOUTH SLAVIC WEDDING: AREAL DIFFERENCES, SIMILARITIES AND PARALLELS TO OTHER SLAVIC TRADITIONS	31
Весна Петреска ОБРЕДНИТЕ ЛИЧНОСТИ – КУМ И СТАРОСВАТ ВО СВАДБАТА: СТРУКТУРАЛНО-ФУНКЦИОНАЛЕН И КОМУНИКАЦИСКИ ПРИОД	39
Зоранчо Малинов ОБРЕДНИОТ КАЛЕНДАР НА МАКЕДОНЦИТЕ НИЗ ПРИЗМАТА НА ТЕОРИЈАТА НА ОБНОВУВАЊЕТО НА ВРЕМЕТО НА МИРЧА ЕЛИЈАДЕ	55
Јасминка Ристовска-Пиличкова ФУНКЦИОНАЛНО- СЕМИОЛОШКИТЕ ОСОБЕНОСТИ НА МАКЕДОНСКИТЕ НАРОДНИ НОСИИ	73
Кристина Димовска РЕЦЕПЦИЈА НА (ДЕЛ ОД) ПРОВЕРБИЈАЛНИТЕ ИСКАЗИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ПРЕПЕВ НА ЕПОТ <i>ПЕСНА ЗА СИД</i>	85
Катерина Петровска-Кузманова ТЕОРИЈАТА НА ИЗВЕДБАТА ВО КОНТЕКСТ НА ФОЛКЛОРИСТИЧКИТЕ ИСТРАЖУВАЊА	97
Клеанти Ановска ИНСТИТУЦИОНАЛИЗИРАНА ФОЛКЛОРИСТИКА И ЕТНОЛОГИЈАНА ВЛАСИТЕ ВО МАКЕДОНИЈА	107
Актан Аго ИНСТИТУЦИОНАЛИЗИРАНО ИСТРАЖУВАЊЕ НА ТУРСКИОТ ФОЛКЛОР ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	115
Arbnora Dushi THE STATUS OF ALBANIAN FOLKLORISTIC IN KOSOVO: DEVELOPMENT PATHS	121
Изаим Муртезани ПОЛОЖБАТА НА ИНСТИТУЦИОНАЛИЗИРАНАТА АЛБАНСКА ФОЛКЛОРИСТИКА И ЕТНОЛОГИЈА ВО Р. МАКЕДОНИЈА	133
Evgenia Troeva, Valentina Vaseva THE STUDY OF 'BULGARIAN TRADITIONAL CULTURE' IN BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES: INSTITUTIONALIZATION, PARADIGMS, TRANSFORMATIONS	143
Трајко Петровски ПРОУЧУВАЊЕТО НА РОМСКИОТ ФОЛКЛОР И	

ВО ОБРАЗОВНИОТ СИСТЕМ НА СРБИЈА И НА МАКЕДОНИЈА	331
Владимир Јаневски ВОДИЧАРКИ ВО ПЛАНИНСКИТЕ СЕЛА ОД СКОПСКА БЛАТИЈА	337
Сарачини Хава МУЗИЧКИТЕ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ГРАДСКАТА СВАДБЕНА ТРАДИЦИЈА ВО ДЕБАР	347
Мелита Ивановска ПЕЈАЧКАТА ТРАДИЦИЈА ВО СВАДБЕНИОТ ОБРЕДЕН КОМПЛЕКС КАЈ МАКЕДОНЦИТЕ СО ИСЛАМСКА РЕЛИГИЈА ВО С. СКУДРИЊЕ, ДОЛНА РЕКА	359
Филип Петковски „ЦРНОГОРКА“ – ОРОТО ШТО НЕ ПОСТОИ ЗА ДИГИТАЛИЗАЦИЈА НА АРХИВСКИ МАТЕРИЈАЛ	369
Благица Илиќ ОРОТО „РАМНО ВЕЛЕШКО“ ВО ВЕЛЕШКИОТ СИСТЕМ НА ВРЕДНОСТИ	379